

Advies

DATUM 23 januari 2019
VOLGNUMMER 2017-2018/12

COMMISSIE Welzijn, Volksgezondheid
en Gezin

Voorstel van decreet Justitiehuisen is een gemiste kans voor minderjarigen

In januari 2018 werd het voorstel van decreet over de justitiehuisen en juridische eerstelijnsbijstand ingediend in het Vlaams Parlement¹. Door de zesde staatshervorming werden de gemeenschappen bevoegd voor de organisatie, de werking en de opdrachten van de justitiehuisen, zodat één en ander decretaal verankerd moet worden.

Het Kinderrechtencommissariaat betreurt dat er geen enkele focus ligt op de minderjarige. De minderjarige is onzichtbaar als het gaat over de juridische eerstelijnsbijstand en geen betrokken partij als het gaat over het uitvoeren van de burgerrechtelijke opdrachten. Toch is de invloed op het leven van de minderjarige niet gering.

Het Kinderrechtencommissariaat geeft dan ook aanbevelingen en bijsturingen om ook de positie van kinderen en jongeren in het ontwerp van decreet een plaats te geven.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt:

- Organiseer gespecialiseerde, toegankelijke juridische eerstelijnsbijstand voor minderjarigen door per arrondissement een loket juridische eerstelijnsbijstand te installeren.
- Professionaliseer de uitvoering van de burgerrechtelijke opdrachten
 - Uniformiseer de werkwijze bij burgerrechtelijke opdrachten over de gerechtelijke arrondissementen heen zodat kinderen kunnen rekenen op een gelijke behandeling.
 - Plaats de positie van het kind centraal bij de uitvoering van elke burgerrechtelijke opdracht en veranker dat in een protocol dat geldt voor alle arrondissementen. Herdefinieer daarom ook het

¹ Voorstel van decreet houdende de justitiehuisen en de juridische eerstelijnsbijstand stuk 1438 (2017-2018) nr. 1, <https://www.vlaamsparlement.be/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1221020>

maatschappelijk onderzoek, zodat er vanuit de positie van het kind wordt vertrokken.

- Bepaal dat er minstens vier gesprekken tussen de justitieassistent en de kinderen moeten zijn.
- Ga zorgzaam om met verslagen en adviezen van justitieassistenten en betrek de kinderen. Hou rekening met de loyaleit van het kind naar beide ouders. Staat de mening en de gevoelens van de kinderen er volgens hen juist in? Laat kinderen ook het verslag aanvullen en hun visie erop geven.
- Informeer kinderen op maat over het maatschappelijk onderzoek en voorzie een centraal meldpunt als ze klachten hebben.
- Een goed maatschappelijk onderzoek bevat objectieve informatie waarop de rechter zijn beslissing over de verblijfsregeling van een kind baseert. Daarom pleiten we ervoor om de taak van informatieoverdracht te behouden.
- Doorverwijzen naar gespecialiseerde diensten tijdens het maatschappelijk onderzoek behoort zeker tot de taak van de justitie assistent. Eens het eindverslag van het maatschappelijk onderzoek aan de rechtbank werd overgemaakt, vinden we het zinvol dat de rechter de justitieassistent kan mandateren voor het opvolgen van de hulp, met het oog op een evaluatieverslag. Oordelen of dit al dan niet nodig is, behoort toe aan de rechter.
- Geef de justitieassistent toegang tot het dossier van de minderjarige op de jeugdrechtbank, zodat de familierechter - net als de jeugdrechter - over alle informatie beschikt als hij beslist over ouderlijk gezag en verblijfsregeling. Creëer een wettelijk kader die deze informatiedeling - en casus overleg - mogelijk maakt.
- Zorg dat kruisbestuiving tussen expertise van de justitieassistent en deze van de consulent bij de jeugdrechtbank mogelijk is.

1. Juridische eerstelijnsbijstand

In het voorstel van decreet kiest men ervoor om justitiehuisen niet langer te laten instaan voor juridische eerstelijnsbijstand en onthaal van burgers. De eerstelijnsrechtshulp gaat deel uitmaken van het geïntegreerd breed onthaal van de sociale hulp- en dienstverlening.

Verbreding eerstelijnsrechtshulp

Doel is de samenwerking met de andere sectoren en voorzieningen die eerstelijns juridische bijstand verlenen te versterken, en dit door de eerstelijnsrechtshulp mee te nemen in het geïntegreerd breed onthaal van de sociale hulp- en dienstverlening.

Zo wenst de decreetgever het onthaal van justitiabelen af te stemmen met het brede eerstelijnswelzijnswerk en de Commissies voor Juridische Bijstand.

Concreet betekent dit dat breed onthaal verzorgd wordt door de samenwerking tussen (minstens) het OCMW, het CAW en de diensten maatschappelijk werk van de ziekenfondsen.

Samen met de advocatuur zullen zij de Commissies voor Juridische Bijstand samenstellen.²

² Eerstelijnsbijstand heeft stevige sociale poot nodig - Nieuw decreet moet de lat hoger leggen - Ludo Serrien, sociaal.net, 8 mei 2018.

1.1. Voorzie specifieke rechtshulp voor minderjarigen door jeugdadvocaten

Het Kinderrechtencommissariaat vindt de verbreding van de eerstelijnsrechtshulp een positieve keuze, **maar stelt vast dat de focus op specifieke rechtshulp voor minderjarigen ontbreekt.**

Nochtans verdient deze doelgroep bijzondere aandacht, en is het noodzakelijk dat minderjarigen voor juridische vragen beroep kunnen doen op een jeugdadvocaat, die thuis is in vragen waar jongeren mee zitten.

Minderjarigen hebben vaak zeer specifieke juridische vragen over onder andere jeugdhulp, jeugdsanctierecht, onderwijs en Salduz bijstand die een specifieke expertise vereisen.

1.2. Installeer een helpdeskloket voor minderjarigen op woensdag

Om te komen tot een 'kindvriendelijke justitie'³ beveelt de Raad van Europa aan:

- Richt informatiediensten voor kinderrechten op, zo mogelijk met de balies
- Zet een systeem op van gespecialiseerde rechters en advocaten voor kinderen
- Installeer online consultatie en hulplijnen zonder kosten
- Zorg voor aangepaste ondersteuning en training voor alle professionelen die werken met kinderen

Mede op basis van deze richtlijnen, maar vooral omdat er kwalitatieve, toegankelijke en voor kinderen en jongeren verstaanbare adviesverlening nodig is, pleit het Kinderrechtencommissariaat voor een loket juridische eerstelijnsbijstand, dat gratis juridisch advies verleent aan minderjarigen. De invulling van dit loket kan men per arrondissement organiseren. De toegankelijkheid voor de kinderen en jongeren kan afhankelijk van de noden worden ingevuld, bijvoorbeeld via een online chat-dienst op woensdagmiddag, met ook telefonische bereikbaarheid.

Voorzie een extra jeugdadvocaat bij de jeugdpermanentie voor juridische eerstelijnsbijstand

Binnen de Vlaamse balies werd per balie een jeugdpermanentie opgericht, waarbij elke dag een jeugdadvocaat wordt aangeduid om beschikbaar te zijn voor een minderjarige die dringend bijstand nodig heeft, hetzij voor een voorleiding, hetzij voor een politieel verhoor.⁴

Op woensdagmiddag zou een derde jeugdadvocaat kunnen worden aangeduid, die instaat voor de juridische eerstelijnsbijstand voor minderjarigen.

³ De 'Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child friendly justice' van de Raad van Europa en de memorie van toelichting, aangenomen door het Committee van Ministers op 17 november 2010 tijdens de 109de meeting van de Ministers' Deputies

⁴ Aanbeveling van de Orde van Vlaamse Balies van 7 december 2005:

1. De Raad van de Orde stelt, na het advies te hebben ingewonnen van het Bureau voor Juridische Bijstand en van de verantwoordelijken van de jeugdpermanentie, jaarlijks een lijst op van advocaten, nodig om alle aanstellingen en toevoegingen in het kader van de juridische bijstand en rechtsbijstand voor minderjarigen te behartigen.
2. Op die lijst worden advocaten opgenomen die door de Orde van Vlaamse Balies geaccrediteerde opleiding van advocaten voor minderjarigen hebben gevolgd, en eventueel die advocaten die voorkomen op de lijst van artikel 508/7, vierde lid Ger. W en die zich verbinden een opleiding te volgen.
3. Ieder lid van de balie kan zich kandidaat stellen met een gemotiveerd verzoek.
4. De Raad van de Orde neemt een gemotiveerde beslissing bij afwijzing van het verzoek tot inschrijving op de lijst.

Als men toch kiest voor een systeem van algemene juridische eerstelijnsbijstand, benadrukt het Kinderrechtencommissariaat dat het van groot belang is dat er 'backoffice' een deskundige jeugdhulp en onderwijs van permanentie is, waar men de minderjarige naar kan doorverwijzen.

2. De uitvoering van burgerrechtelijke opdrachten

In artikel 5 van het voorstel van decreet vinden we als opdracht van het Justitiehuis :

'Op verzoek van een opdrachtgever voorlichtingsrapporten opmaken, maatschappelijke onderzoeken uitvoeren, justitiabelen begeleiden en/of hen controleren in het kader van een gerechtelijke procedure of ter uitvoering van een gerechtelijke beslissing (...)'

In de memorie van toelichting zoomt men slechts zeer kort in op deze belangrijke taak die voor de justitieassistenten is weggelegd. De decreetgever stelt de huidige praktijk van het louter overmaken van standpunten door de justitieassistent aan de rechter in vraag, en stelt vast dat de justitieassistent verschillende rollen heeft, zoals deze als bemiddelaar, als spreekbuis voor het kind en degene die ouders tot gedragsverandering wil aanzetten.

Er wordt geopperd dat als er een conflict is tussen de ouders, men beter vertrekt vanuit het kind om vanuit die benaderingswijze terug te koppelen naar de ouders en zo een meer consensuele oplossing na te streven.

De decreetgever ziet voor de justitieassistent een meer actieve rol weggelegd in de conflicthantering tussen ouders. Als er wordt doorverwezen naar 'gepaste hulpverlening' gaat men ervan uit dat de justitieassistent de opvolging daarvan verzekert.

In het ontwerp van decreet wordt niet gespecificeerd hoe dit alles precies vorm moet krijgen.

2.1. Professionaliseer de uitvoering van de burgerrechtelijke opdrachten

Uniformiseer de werkwijze over de gerechtelijke arrondissementen heen

Vanuit de meldingen via de Klachtenlijn stelt het Kinderrechtencommissariaat vast dat de manier waarop een maatschappelijk onderzoek wordt uitgevoerd van arrondissement tot arrondissement verschilt.

In sommige arrondissementen kiest men ervoor om een aantal gesprekken met het kind te hebben, zowel in het milieu van moeder als in het milieu van vader, en ook met de kinderen apart op het kantoor van de justitieassistent. Andere justitieassistenten kiezen ervoor om geen apart gesprek met de minderjarige te hebben.

Evident zorgen deze verschillende manieren van werken tot grote kwaliteitsverschillen, die ten koste gaan van de stem van het kind.

Plaats de positie van het kind centraal

Het Kinderrechtencommissariaat meent dat de positie van het kind centraal moet staan bij de uitvoering van elke burgerrechtelijke opdracht.

Dit principe moet worden verankerd in een protocol dat van toepassing is voor de uitvoering van de burgerrechtelijke opdrachten over de verschillende arrondissementen heen.

Het is belangrijk dat justitieassistenten aan de hand van de uitgewerkte criteria in het protocol worden opgeleid om zo tot kwalitatief betere verslagen en adviezen te komen.

Daarvoor is het nodig om **van het doel** van het maatschappelijk onderzoek te **herdefiniëren**, zodat er vanuit de positie van het kind wordt vertrokken.

Een voorstel:

‘de opdrachtgever te informeren en te adviseren over de belevings- en leefwereld van de kinderen in hun beide thuissituaties zodat hij in het kader van de omgangs- en verblijfsregeling een weloverwogen beslissing kan nemen op maat van de kinderen.

Kinderen een stem geven, taal geven aan hun belevingswereld, hen de zekerheid geven dat er echt naar hen geluisterd zal worden, naar hun beleving, naar wat er leeft in hun hoofd en hart, en dat dit de basis zal zijn voor het uitwerken van een omgangs- en verblijfsregeling die zij aankunnen.’

Ook het **tijdspad** van de uitvoering van een maatschappelijk onderzoek, en **de contactnames met belangrijke derden** zoals een therapeut, een begeleider, de grootouders en de nieuwe partner moeten worden geëxpliciteerd.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt aandacht voor de noodzaak mensen tijd te geven om op verhaal te komen.

Geen enkele situatie is dezelfde, sommige situaties zijn meer complex dan andere, zodat de justitieassistent de mogelijkheid moet hebben om gemotiveerd af te wijken van de vooropgestelde termijn van drie maanden, als bijkomende gesprekken nodig zijn.

De stem van het kind

Recht om mening te geven

Artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bepaalt dat elk kind het recht heeft om zijn of haar mening te kennen te geven. Met deze mening moet rekening worden gehouden, en dit in elke aangelegenheid of procedure die het kind betreft.

Hoorrecht bij de rechter

Sinds 1 september 2014⁵ heeft de minderjarige het recht om door de rechter te worden gehoord in materies die hem aanbelangen, zoals over de uitoefening van het ouderlijk gezag, de verblijfsregeling en het recht op persoonlijk contact met zijn ouders.

De wetgever heeft hierbij een onderscheid gemaakt tussen het hoorrecht van minderjarigen vanaf 12 jaar en dit van kinderen onder de 12 jaar. Vanaf de leeftijd van 12 jaar krijgt elke minderjarige een informatieformulier toegestuurd⁶ waarbij hij of zij wordt ingelicht over het recht om te worden gehoord. De minderjarige moet dit document terugsturen, en zijn keuze om al dan niet te worden gehoord aanduiden.

Als de minderjarige ‘ja’ aangekruist, wordt hij door de rechtbank uitgenodigd voor een persoonlijk gesprek.

⁵ Art. 1004/1 Ger.W.

⁶ K.B. van 28 april 2017 tot vaststelling van het model van informatieformulier bedoeld in artikel 1004/2 van het Gerechtelijk Wetboek, B.S.22 mei 2017, 58613

Voor minderjarigen onder de 12 jaar koos de wetgever ervoor om hen enkel te horen op zijn verzoek, of op het verzoek van één van de partijen. Ook het openbaar ministerie kan de rechtbank vragen de minderjarige te horen, en evident kan de rechter dit ook zelf aan de minderjarige vragen.

Min 12-jarigen vaak aangewezen op justitieassistent

De praktijk leert het Kinderrechtencommissariaat dat kinderen onder de 12 jaar, die geen oudere zus of broer hebben die door de rechtbank wordt gehoord, slechts zelden hun verhaal kunnen doen bij de rechter die de beslissing over de verblijfsregeling neemt. Zelfs al schrijft de minderjarige een brief naar de rechter met de uitdrukkelijke vraag om te worden gehoord, ook dan wordt - contra legem - zelden ingegaan op dit verzoek.

Kinderen onder de 12 jaar zijn dus aangewezen op het verslag van het maatschappelijk onderzoek, zoals het wordt opgesteld door de justitieassistent.

Maak minstens vier gesprekken met de kinderen bindend

De contacten met de justitieassistent en de context waarin deze contacten plaatsvinden zullen voor de minderjarigen bepalend zijn om een klimaat te scheppen waarin het voor hen veilig aanvoelt om te vertellen wat zij echt belangrijk vinden.

Gesteund op het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, en vanuit de positieve keuze van de decreetgever om te vertrekken van de beleving van het kind, pleit het Kinderrechtencommissariaat ervoor om het aantal contacten tussen de justitieassistenten en het kind vast te leggen. Zo vinden wij vier gesprekken tussen de justitieassistent en de kinderen minimaal, waarvan één in het milieu van moeder, één in het milieu van vader, en twee gesprekken met de kinderen afzonderlijk, in afwezigheid van de ouders, én in een speciale ruimte in het justitiehuis, hieraan aangepast. De kinderen kunnen beurtelings worden gebracht door vader en door moeder.

Ga zorgzaam om met verslagen en adviezen, betrek kinderen

Bij de opmaak van het verslag en het advies moet de justitieassistent de loyaliteit van het kind naar beide ouders voor ogen houden. Een letterlijke weergave van het gesprek tussen kinderen en de justitieassistent is in weinig situaties zinvol, daar waar de subtiele opmerkingen van kinderen vaak een schat aan informatie kunnen weergeven. In elk geval is het noodzakelijk, net door de loyaliteit, dat samen met de minderjarige kan worden gezocht naar een manier om zijn of haar gevoel en mening te verwoorden, zonder dat de minderjarige een keuze uitspreekt.

Het advies dat door de justitieassistent aan de rechtbank wordt geformuleerd wordt in de meeste arrondissementen met de ouders besproken.

De ouders kunnen in deze laatste fase opmerkingen geven, en hun visie op het advies van de justitieassistent geven, met daarin de redenen waarom ze het al dan niet eens zijn met het advies.

Dit advies, dat over de verblijfsregeling van de kinderen gaat, wordt in deze finale fase niet besproken met de kinderen zelf.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het absoluut noodzakelijk dat ook aan de kinderen zelf wordt verteld welk advies over de verblijfsregeling aan de familierechtbank zal worden gegeven.

Kinderen en jongeren moeten kunnen nagaan of hun mening en gevoelens er op een juiste manier in staan.

Zij moeten het verslag kunnen aanvullen en net zoals hun ouders de mogelijkheid hebben om uit te leggen waarom ze het al dan niet eens zijn met het advies.

Zorg voor informatie en klachtenmogelijkheid op maat van het kind

Het maatschappelijk onderzoek is voor kinderen en jongeren vaak stresserend. Zij voelen heel goed aan dat hun ouders dat belangrijk vinden, maar kunnen de draagwijdte ervan vaak niet inschatten. Het is belangrijk dat kinderen en jongeren op een correcte en aan hun leeftijd aangepaste manier worden geïnformeerd.

Het Kinderrechtencommissariaat denkt bijvoorbeeld aan een folder van de 't Zitemzo-reeks⁷, waarin duidelijk staat wat een maatschappelijk onderzoek inhoudt, en wat de rol en de plaats van de kinderen in dit onderzoek is.

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat krijgt regelmatig signalen van kinderen en jongeren die vertellen dat de justitieassistent niet naar hen luisterde of dat ze dat minstens zo ervaren.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een centraal meldpunt waar minderjarigen terecht kunnen met klachten over het maatschappelijk onderzoek.

Bij het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin kunnen ze klachten formuleren per post, telefoon of mail (klachten@wvg.vlaanderen.be) maar deze informatie en klachtenprocedure is voor minderjarigen zeer moeilijk en onduidelijk.⁸

2.2. De gewijzigde rol van de justitieassistent

In de memorie van toelichting staat dat de rol van de justitieassistent als loutere informatieoverdrager achterhaald is.

Men ziet een meer actieve rol weggelegd voor de justitieassistent in de conflicthantering. Er wordt in de memorie van toelichting verder gesteld dat de justitieassistent kan doorverwijzen naar de gepaste hulpverlening, waarbij de justitieassistent de opvolging van deze hulpverlening kan verzekeren.

Het Kinderrechtencommissariaat benadrukt de waarde van een goed uitgevoerd maatschappelijk onderzoek. Het is voor de rechter vaak één van belangrijkste bronnen van objectieve informatie waarop de beslissing van een verblijfsregeling van een kind is gebaseerd.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit er dan ook voor om deze taak van informatieoverdracht te behouden. Dit wil echter niet zeggen dat de rol van de justitieassistent tot informatieoverdrager moet worden beperkt.

Indien er onderliggende familiale of andere problematieken aan het licht komen tijdens het maatschappelijk onderzoek, behoort de doorverwijzing naar gespecialiseerde diensten zeker tot de taak van de justitieassistent. In een tweede fase, nadat het eindverslag van het maatschappelijk onderzoek aan de rechtbank werd overgemaakt, vindt het Kinderrechtencommissariaat het zinvol aan de rechter de mogelijkheid te geven de justitieassistent te mandateren om de opvolging van de hulpverlening te verzekeren, met het oog op een evaluatieverslag.

Het Kinderrechtcommissariaat meent echter dat het aan de soevereiniteit van de rechtbank is te oordelen of dit al dan niet nodig is.

⁷ www.tzitemzo.be

⁸ <https://www.departementwvg.be/klachten>

Met de invoering van de wet op de familierechtbanken werd immers voorzien in een blijvende saisine van de familierechtbank⁹, waardoor bij nieuwe omstandigheden die de toestand van een kind of van de partijen ingrijpend wijzigt, het mogelijk is de zaak opnieuw aan de rechtbank voor te leggen. Het behoort immers ook toe aan de ouders om hun verantwoordelijkheid op te nemen ten aanzien van hun kinderen, en aan de slag te gaan met de adviezen die de justitieassistent formuleert.

Het Kinderrechtencommissariaat is geen voorstander van een vermenging van de rol van justitieassistent als hulpverlener enerzijds en informatieoverdrager anderzijds. Evident moet de justitieassistent een bemiddelende houding aannemen, en trachten de ouders dichter bij elkaar te brengen door begrip op te brengen voor elkaars standpunt. Maar gelet op zijn rol als informatieoverdrager, kan een justitieassistent geen familiaal bemiddelaar op zich zijn.

2.3. Informatie uitwisselen tussen justitieassistent en consulent bij de jeugdrechtbank is nodig

Boven de hoofden van de kinderen

Sam en Jolien zijn 9 en 11 jaar. Ze staan al jaren onder toezicht bij de jeugdrechter, omdat hun papa verslaafd is en een hele reeks strafbare feiten pleegde waarvoor hij veroordeeld werd.

Er was de laatste jaren amper contact met hun papa. Meestal gingen de kinderen slechts één zondagmiddag per maand bij hem op bezoek, afhankelijk van hoe het met hem ging.

Toen de ouders uit elkaar gingen is er geen vaste verblijfsregeling afgesproken. En omdat ze niet getrouwd waren is er ook geen vonnis dat een verblijfsregeling vastlegt.

De laatste periode gaat het beter met de vader. Hij wil de kinderen meer zien. Hij legde een verzoekschrift neer bij de familierechtbank, waarin hij vordert dat de kinderen afwisselend een week bij hem en bij hun moeder verblijven. De rechtbank besliste dat een maatschappelijk onderzoek duidelijkheid moest brengen.

Noch mama, noch de kinderen zijn vragende partij voor een gelijkmatig verdeeld verblijf, en laten dit heel duidelijk aan de justitieassistent verstaan. De justitieassistent concludeert dat er mogelijk sprake is van parentale ouderverstoting, omdat beide kinderen hetzelfde verhaal vertellen, en zich uitgesproken negatief uitlaten over hun verblijf bij vader. Ze adviseert een uitgebreide verblijfsregeling bij vader.

⁹ Art. 1253ter/7.

§ 1. In afwijking van de bepalingen van het derde deel, titel III, blijven de zaken die worden geacht spoedeisend te zijn, ingeschreven op de rol van de familierechtbank, ook in geval van een uitspraak in hoger beroep. In geval van nieuwe elementen kan dezelfde zaak opnieuw voor de rechtbank worden gebracht, binnen een termijn van 15 dagen, bij conclusie of bij een schriftelijk verzoek dat wordt neergelegd bij of gericht is aan de griffie. Deze nieuwe elementen moeten, op straffe van nietigheid, worden aangeduid in de conclusie of in het schriftelijk verzoek.

Onder 'nieuwe elementen' wordt verstaan :

- 1° over het algemeen, een feit dat niet bekend was bij het eerste verzoek;
- 2° met betrekking tot een uitkering tot levensonderhoud, nieuwe omstandigheden waarin de partijen of de kinderen verkeren, en die hun situatie ingrijpend kunnen wijzigen;
- 3° met betrekking tot de organisatie van de verblijfsregeling, het recht op persoonlijk contact en de uitoefening van het ouderlijk gezag, nieuwe omstandigheden die de toestand van de partijen of die van het kind kunnen wijzigen. In dit laatste geval kan de rechtbank dit nieuwe verzoek echter enkel inwilligen indien het belang van het kind zulks rechtvaardigt.

De consulente bij de jeugdrechtbank, die het gezin al jarenlang volgt, vindt daarentegen enkel een stapsgewijze en zeer voorzichtige uitbreiding van de verblijfsregeling bij vader haalbaar.

Het is voor kinderen en jongeren van primordiaal belang dat de persoon die advies moet geven over een verblijfsregeling over alle informatie over het gezin beschikt.

De justitieassistent heeft geen toegang tot de verslagen van de consulente van de jeugdrechtbank die hij maakte in het kader van een verontrustende leefsituatie waarin de kinderen opgroeiden.

Hierdoor mist de justitieassistent cruciale informatie over het leven en het verleden van de kinderen, informatie die nochtans onontbeerlijk is om tot een evenwichtig advies omtrent de verblijfsregeling van de kinderen te kunnen komen.

De familierechter neemt een beslissing over de verblijfsregeling van een kind

In burgerlijke procedures (familiezaken) wordt het Gerechtelijk wetboek toegepast.

De familierechterbank heeft de bevoegdheid om onderzoeken te laten uitvoeren op basis van artikel 1253ter/6 van het gerechtelijk wetboek, zoals bijvoorbeeld een maatschappelijk onderzoek.

De justitieassistent heeft toegang tot dit burgerlijk dossier, en kan de informatie die door de partijen werd aangeleverd inkijken.

De conclusies, de overtuigingsstukken en het moraliteits- of politieel onderzoek - indien dit door de rechtbank werd bevolen - is door de justitieassistent consulteerbaar. De justitieassistent kan informatie opvragen bij de school of hulpverleners, maar zal bij deze laatste stuiten op het beroepsgeheim van deze mensen, dat hen verhindert informatie over de minderjarige, de ouders of het gezin vrij te geven.

Indien de familierechter informatie van een hulpverlener wenst te bekomen, zal dit kunnen door de hulpverlener op te roepen voor een getuigenis in rechte. Op dat moment kan de hulpverlener ervoor kiezen zijn beroepsgeheim al dan niet te doorbreken.

De jeugdrechter beslist over de verblijfsregeling van de kinderen

In dossiers van verontrusting (VOS) en in dossiers waar er een als misdrijf omschreven feit gepleegd werd (MOF) kan de jeugdrechter beslissingen nemen over de uitoefening van het ouderlijk gezag en de verblijfsregeling van kinderen, in zoverre deze samenhangen met de te nemen Jeugdbeschermingsmaatregel.¹⁰

De jeugdrechter kan zich – bij het nemen van deze beslissingen, steunen op **alle relevante informatie** die in het VOS of MOF dossier voorhanden is. De rechter kan ook advies vragen aan de consulente van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp.

Als er op basis van een burgerrechtelijke procedure over de verblijfsregeling van de kinderen een maatschappelijk onderzoek werd bevolen, kan de jeugdrechter ook daar kennis van nemen.

¹⁰ De wet tot invoering van het statuut van introduceerde opnieuw de burgerlijke bevoegdheid van de jeugdrechters in de materie van het ouderlijk gezag en de verblijfsregeling, BS 5 april 2017, 48369, in werking 1 september 2017

Deze regelgeving en de toepassing ervan in de rechtspraak heeft tot gevolg dat een jeugdrechter die een beslissing neemt over een verblijfsregeling van een minderjarige over alle informatie kan beschikken - zowel over het verslag dat werd opgemaakt door de consulente van de jeugdrechtbank - als het verslag van het maatschappelijk onderzoek - indien dit werd bevolen door een burgerlijke rechter.

De familierechter die zetelt in een burgerrechtelijke zaak kan zich voor zijn of haar beslissing enkel baseren op het verslag van het maatschappelijk onderzoek.

De familierechter noch de justitieassistent hebben immers rechtstreeks toegang tot het protectionele dossier van de minderjarige¹¹.

Dit is voor de minderjarige een niet te verantwoorden verschil in behandeling.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het noodzakelijk dat de justitieassistent toegang krijgt tot het protectionele dossier op de jeugdrechtbank, zodat hij kennis heeft van de inhoud van de verslagen over het milieu en de persoonlijkheid van de minderjarige opgemaakt in het kader van een verontrustende situatie of een als misdrijf omschreven feit. Om een goed en weloverwogen advies te kunnen geven is het in het absolute belang van de minderjarige dat zoveel mogelijk informatie over zijn functioneren, maar ook zijn context, voorhanden is.

Het is voor de minderjarige essentieel dat hij voor deze informatieoverdracht niet enkel afhankelijk is van de goodwill van zijn ouders, die beslissen welke informatie zij al dan niet willen delen met de justitieassistent.

Er dient dan ook een wettelijk kader te worden gecreëerd die deze informatiedeling - en casus overleg - mogelijk maakt.

Art. 458ter van het strafwetboek¹² kan hiervoor de basis zijn, maar ook dan is voor 'overleg' een wettelijke basis noodzakelijk.

Ook schriftelijke informatiedeling moet worden mogelijk gemaakt.

Geen informatiedeling vanuit de vrijwillige hulp

Het Kinderrechtencommissariaat weet dat de vraag leeft om ook informatie te kunnen delen met de justitieassistent vanuit de vrijwillige jeugdhulp, en het ondersteuningscentrum jeugdzorg.

Net door het belang van de vertrouwensrelatie tussen de cliënt en de hulpverlener is het Kinderrechtencommissariaat zeer terughoudend over het delen van deze informatie.

¹¹ Deze gegevens zitten in het protectionele dossier, en kunnen niet in een andere procedure worden gebruikt. Dit verbod wordt gesteund op artikel 50 JBW en artikel 55, 3^e lid Jeugdwet

¹² Art. 458ter. [1 § 1. Er is geen misdrijf wanneer iemand die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen, deze meedeelt in het kader van een overleg dat wordt georganiseerd, hetzij bij of krachtens een wet, decreet of ordonnantie, hetzij bij een met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings.

Dit overleg kan uitsluitend worden georganiseerd, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij ter voorkoming van de misdrijven bedoeld in Titel I ter van Boek II of van de misdrijven gepleegd in het raam van een criminele organisatie, zoals bepaald in artikel 324bis.

De in het eerste lid bedoelde wet, decreet of ordonnantie, of de met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings bepalen ten minste wie aan het overleg kan deelnemen, met welke finaliteit en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden.

§ 2. De deelnemers zijn tot geheimhouding verplicht wat betreft de tijdens het overleg meegedeelde geheimen. Eenieder die dit geheim schendt, wordt gestraft met de straffen bepaald in artikel 458.

De geheimen die tijdens dit overleg worden meegedeeld, kunnen slechts aanleiding geven tot de strafrechtelijke vervolging van de misdrijven waarvoor het overleg werd georganiseerd.]1

Mensen die op vrijwillige basis beroep doen op een hulpverlener moeten zeker zijn dat de bepalingen over het beroepsgeheim ten volle hun toepassing behouden. Dit betreft immers een zuivere en vrijwillige hulpverleningscontext. Het decreet integrale jeugdzorg voorziet in een aantal doel gebonden uitzonderingen voor de gegevensuitwisseling in de jeugdhulp, met het oog op het aanbieden van kwaliteitsvolle jeugdhulp. Concrete informatie vanuit de vrijwillige jeugdhulp kan dan ook nooit worden doorgegeven naar de gerechtelijke jeugdhulp zonder uitdrukkelijk akkoord van de betrokkenen.

3. De ontbrekende link tussen dit decreet en het Vlaams decreet jeugdrecht

3.1. De ambities van het regeerakkoord

In het Vlaamse regeerakkoord van 2015 en de bijhorende beleidsnota Welzijn Volksgezondheid en Gezin waren de ambities groot.

Het maatschappelijk belang van het samenspel tussen justitie en hulpverlening werd benadrukt, en er was het expliciete engagement om het decreet houdende de justitiehuisen af te stemmen met de ‘jeugdsector’.

Het werd geformuleerd als volgt¹³:

“(…) We stemmen dit decreet ook af met de hervormingen in het kader van de justitiële benadering van jongeren en jongvolwassenen, zoals het Vlaams decreet jeugdrecht, de werking van de sociale diensten bij de jeugdrechtbank en de begeleiding en opvolging van jeugdige delinquenten.’

Helaas is hiervan niets meer terug te vinden in het voorstel van decreet.

3.2. Bouw bruggen tussen het justitiehuis en de sociale dienst bij de jeugdrechtbank

De ambities van het regeerakkoord ten spijt stelt het Kinderrechtencommissariaat vast dat er van kruisbestuiving tussen de expertise van de justitieassistent en deze van de consulent bij de jeugdrechtbank geen sprake is.

In het pas goedgekeurde decreet jeugddelinquentierecht¹⁴ wordt de keuze gemaakt om voor een aantal maatregelen die in de toekomst zullen opgelegd worden aan minderjarigen, zich te laten inspireren door het volwassenenstrafrecht.

Denken we bijvoorbeeld aan het opleggen van voorwaarden aan minderjarigen, en het opleggen van elektronische monitoring.¹⁵

¹³ <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-welzijn-volksgezondheid-en-gezin>, pagina 46.

¹⁴ <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1427106>

¹⁵ Art. 29, 10° De jeugdrechtbank kan mits bijzondere motivatie of in de gevallen waar een sanctie als vermeld in het eerste lid, 6°, 7° en 8°, wordt overwogen, een elektronische monitoring of opvolging gecombineerd met begeleiding, als modaliteit of ter ondersteuning van een sanctie als vermeld in het eerste lid, 3° tot en met 5°, opleggen. De jeugdrechtbank bepaalt de duur daarvan.

Elektronische monitoring is elke gevalideerde moderne technologie waardoor het mogelijk is om vanop een afstand bijzondere voorwaarden op vlak van vrijheidsbeperking en/of mobiliteitsopvolging die in het kader van de uitvoering van een sanctie als vermeld in het eerste lid, 3° tot en met 5°, te ondersteunen en te controleren.

Deze invulling van de maatregelen doet denken aan de vrijheid onder voorwaarden en het elektronisch toezicht, zoals gekend in het volwassenenstrafrecht.

Evident hebben de justitieassistenten doorheen de tijd veel ervaring opgebouwd met het opvolgen van jongvolwassen delictplegers tussen de 18 en de 25 jaar. Ze werken motiverend, aanklappend en hulpverlenend.

De breuklijn tussen minderjarigen en meerderjarigen blijft groot. Zowel jongeren uit de jeugdhulpverlening als jongvolwassen delictplegers worden echter geconfronteerd met dezelfde problemen.

Een moeilijk schools traject, geen toeleiding naar de arbeidsmarkt, grote onkunde en onwetendheid over administratieve opvolging, ziekenfonds en OCMW zijn hierbij de kernwoorden.

Ervaringsuitwisseling en expertisedeling kan een grote meerwaarde zijn, zodat veel vroeger kan worden ingezet op alle levensdomeinen van de jongeren.